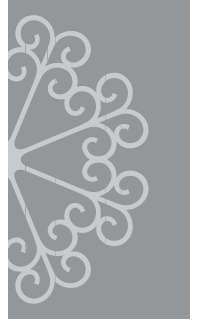

בית מדרש

פרשת ויגש תשע"ח

זמני כניסת השבת

Baltimore, MD	4:29
Brooklyn, NY	4:14
Chicago, IL	4:03
Johannesburg, S. Africa	6:41
Lakewood/Deal, NJ	4:17
London, UK	3:39
Los Angeles, CA	4:30
Manchester, UK	3:33
Monsey, NY	4:13
Montreal, Quebec	3:56
Toronto, Ontario	4:26
Yerushalayim	4:05
Zurich, Switzerland	4:20

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

ויגש

כתיב ב' ויגש ושאל בן הכנענית, ופירש"י בן דינה שנבעלה לכנעני כשהרגו את שכם לא היתה דינה רוצה לצאת עד שנשבע לה שמעון שישאנה. וכתב שם גור אריה למהר"ל דמותר לו לישא אותה משום גר שנתגייר קטן שנוגה, וכתב ואין להקשות דא"כ יהיו יוצאי מצרים מותרים בקרוביהם זה קבלו עליהם את התורה ולא נולדו בחיוב והיו מותרים בקרוביהם, אין זה קשיא דהם הוכרחו לקבל דהא כפה עליהם הר כנגיית כלקמן ולא אמרינן בזה דהוי קטן שנוגה וכו' עכ"ל. וגם בהקדמת הש"ש הביא דעת המהר"ל וכתב שם באות ט' וז"ל והנה ביבמות דף ס"ב פליגי ר"י ור"ל בכרי שהיה לו בניו ונתגייר דר"י סבר קיים פ"ר שהרי יש לו בניו ור"ל סבר גר שנתגייר קטן שנוגה דמי וצריך לקיים פ"ר. ולכאורה תיקשי הא דאמרו שם בש"ס בפלוגתא דב"ש וב"ה ב"ש סברי ב' זכרים וב"ה סברי זכר ונקבה וטעמא דב"ש שם דילפי ממשא שהיה לו שני בניו ופירש מן האשה וב"ה ילפי מבריתו של עולם זכר ונקבה ואמרינן ב"ה לילפי ממשא ומשני משה מדעתו פירש והקב"ה הסכים על ידו ע"ש. וא"כ לב"ש דילפי ממשא נהי דקיים פ"ר בב' זכרים הא בשעת מתן תורה דין גרים יש להם ולר"ל צריך לקיים פ"ר דהוי קטן שנוגה אלא דלפי מה שאמרו בגור אריה דעל ידי ההכרח אין הגר קטן שנוגה ניהא גם לר"ל. ובזה יתיישב קושיית התוס' שלא דברו אהרן ומרים במשה עד אחר קברות התאווה משום דקודם הוי סוברים דגר שנתגייר קטן שנוגה וצריך לקיים פ"ר אף שהיו לו בניו מקודם וא"כ ודאי לא ביטל משה המצוה מדעתו ואמנם הקב"ה צוה עליו, אולם אחרי רואם בקברות התאווה שנאסרו להם עריות וזה מטעם דגר מוכרח לא הוי קטן שנוגה כמ"ש בס' גור אריה וכבר קיים משה פ"ר בבניו הראשונים ומצאו פתח לחשדו שמדעתו פירש כיון שאינו מבטל מצוה בזה דגם לב"ה קיים פ"ר בב' בניו רק שהם מוספים דגם בזכר ונקבה סגי לדעת הירושלמי ולזה התרעמו הלא גם בנו דבר ה' עד שהשיב להם הקב"ה פה אל פה אדבר בו אני שנתגייר קטן לדבריו עכ"ל. והנה איתא בזבחים (דף ק"א ע"ב) מייבני מרים מי הסגירה א"ת משה זר הוא ואין זר רואה את הנגעים וא"ת אהרן הסגירה אהרן קרוב הוא ואין קרוב רואה את הנגעים וכו' יעו"ש, וכבר תמה המהרש"א הלא גם משה היינו קרוב כמו אהרן ולמה הוצרך לומר גבי משה מטעם זר הול"ל בקיצור משה ואהרן קרובים הן ואין קרוב רואה את הנגעים, ות"י במאיר עיני חכמים ח"א סי' י"ח עפ"י הגור אריה דלא היה באהרן דין גר שנתגייר קטן שנוגה אבל במשה כיון שהיה על ההר שפיר שייך הדין גר שנתגייר קטן שנוגה ובטל הקרבות עם מרים אחותו ושפיר היה יכול לראות את הנגעים מצד פסול קרוב ולכן קאמר לגבי משה טעם אחר דלא היה יכול לראות משום שהיה זר. וכן נקט גם בבלי חמדה. אכן בש"ש הנ"ל מבואר דלא נקט כדעת המאיר עיני חכמים וכלי חמדה.

הערות ותגובות בלשה"ק או באנגלית יתקבלו ברצון במייל
bishvillehalacha@themir.org

דברי הותינו

אלה בני לאה אשר ילדה ליעקב בפדן ארם ואת דינה בתו כל נפש בניו ובנותיו שלשים ושלש (מוטו)

רש"י: ובפרטן אי אתה מוצא אלא ל"ב, אלא זו יוכבד שנולדה בין החומות בכניסתן לעיר, שנא' אשר ילדה אותה ללוי במצרים, לידתה במצרים ואין הורתה במצרים.

הקשה באבן עזרא: יוצא לפ"ז בחשבון שכ ילדה יוכבד את משה הייתה בת ק"ל שנה, וא"כ למה לא הזכיר הכתוב הפלא שנעשה עמה ולמה הזכיר דבר שרה שהיתה בת תשעים?

ותירץ הרמב"ן: "כי הנסים הנעשים ע"י נביא שהתנבא כן מתחילה, או מלאך יגלה במלאכות השם, יזכרים הכתוב, והנעשים מאליהם לעזור צדיק או להכרית רשע, לא יזכרו בתורה או בנביאים", ע"ש.

ביאור דבריו הק': אם בא לפני המעשה נביא או מלאך ובישר את בוא הנס, אז נשמע דבר

דברי חזמים

מרון ראש הישיבה שה"ת הגאון רבי חיים שמואלביץ צוק"ל ג' טבת תשל"ט

ר' חיים היה איש מעשה זריז ולא הניח שהות כלשהי בין המחשבה לעשייה. כאשר כבר כבדו רגליו אמר לא פעם: "לו רק יכולתי הייתי כבר קם והולך לעשות זאת...".

מעשה היה באשת אחד מחבריו בשנחאי שעלתה לישיבה ובקשה להתפלל על בנה הקטן שחלה ב"דיפטריה". ר' חיים אך שמע את המעשה, מיהר לבית החבר, נטל את הילד החולה בזרועותיו והוליכו לבית החולים. בבית החולים הציג ר' חיים נוכחות מודגשת כדי שהילד יזכה לטיפול, כראוי לחולה שראש ישיבה מתעניין בגורלו. מה שיכול היה לעשות בגופו – עשה.

את מחברותיו של בתו היה עוטף בעצמו. את בניו ונכדיו היה מאכיל בעצמו ופעמים אף היה

ד' נקי מכל רבב ועפר, והכל רואים בבירור את הנס ללא תערובת של טבע, אך נס שלא נתב שר ע"י נביא או מלאך, דוגמת הנס של יוכבד, לא נכתב בתורה כי הוא מעורב בק"נ טעמים של עפר וחומר, "נס" כזה אינו תורה.

הצלת ישיבת מיר מתוך השואה האיומה הייתה בוודאי ע"י ניסים גלויים, כידוע. ואילו היה נשלח מלאך מן השמים לבשר ע"כ היו הנסים בחינה של התגלות השכינה ממש. אבל מאחר שלא היה מלאך, היה חול רב זרוי על העיניים בכך שראו כל מיני טב"ע, כ'קונסול' ו'ויזות' וכדו'. ואף כי ברור שלא היו הטבעים הללו אלא אחיזת עיניים, בכ"ז היה דבר ד' מכוסה בעפר הטבע.

כמו"כ כל מה שאירע לנו בארה"ק במלחמה האחרונה [מלחמת ששת הימים. ה.ה.], "אז נבהלו אלופי אדום" "תפול עליהם אימתה ופחד" כולו נס היה, וכל הטבעים שמסביב – אווירונים וטנקים לא היו אלא כדי לכסות את עינינו מלראות את ניסי ה' הגלויים, וחושך אפך את דבר ה' וכבודו ית'.

מרון רה"י שה"ת הגאון רבי חיים שמואלביץ צוק"ל

לוקח אותם לשחק אצל חבריהם. פעם הביא את בתו לשחק עם חברתה שהתגוררה בבית שפתח חצרו פנה לרחוב. ר' חיים חשש שמא תצא הק טנה אל הכביש. תוך שמירת קשר ראייה עם פתח החצר, סר לשולי הרחוב כדי שהבת לא תחוש שלא בנוח במשחקה, ושעה ארוכה עסק בסוגיא כלשהי עד שהגיע העת להחזיר את הילדה הביתה.

ר' חיים גיבש גדלות ופשטות בכפיפה אחת. היו תלמידים ושאיירי בשר שהיו קרובים אליו במידה שלא תיאמן בענייני יום-יום. טבע הד ברים הוא שהנכנס ויוצא בביתו של אדם גדול, מתרגל לרוממות האיש ולבו גס בו. אולם אפי' אחד מבאי ביתו הקבועים, תלמידים ובני משפחה, לא איבדו מאומה מהערכתם ויראתם את גדלותו, למרות הקירבה היתרה ופשטות ההליכות הנפלאה. הגדלות ששפעה ממנו תדיר בכל מצב, האפילה על פני נטיות אנושיות טבעיות ומחתה את הנטייה להכנע להרגל המקוה את יראת הגדלות.

מח ולב עמ' ק'

אוי לנו מיום התוכחה

המעשים והתכלית

אכן, לאמיתו של דבר אין על האדם לחשב חשבונות של תכלית המעשים, אלא צריך הוא לעשות את המוטל עליו, ואילו התכלית היא ביד הקב"ה לבדו. כי מי שסבור שהוא בעצמו פועל ומגיע אל התכלית על ידי מעשיו, הרי הוא כאומר "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" (דברים ח יז), ואסור לומר כן לא רק בעסקי חומר וגשם, אלא אף בעניינים של רוחניות.

ולכן אמרו חז"ל (מגילה ו ב) "יגעתי ומצאתי", דהיינו שלאחר כל היגיעה אין ההשגה אלא בבחינת מציאה שבאה בהיסח הדעת, ושכר הוא שזיכו לאדם מן השמים כגמול על יגיעתו. וזה שאמר ר' נחוניא בן הקנה (ברכות כח ב): "אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר", השכר עבור תורה ומעשים טובים אינו על החכמה שהשיג וקנה לעצמו, אלא על העמל והיגיעה, כי החכמה שקנה מתנת שמים היא, וכמו שנתבאר. [ואילו עבור עמל העולם הזה אין מקבלין שכר, והשכר הוא רק על מה שפעל והועיל ע"י עמלו].

ובגמ' נדרים (לח א) איתא: "אמר ר' יוחנן אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גבור גבור ועשיר וחכם ועניו, וכולן ממה, גבור דכתיב (שמות מ יט): "ויפרוש את האהל וכו'" ע"ש, ובפירוש הרא"ש שם הקשה: "תימה, אמאי לא יליף מקר שים דכתיב (שם יח): ויקם משה את המשכן וגו' וישם את קרשיו", יע"ש. וכתב ע"ז המהרש"א דלא קשיא, דהא במשכן כתיב (שם יז): הוקם המשכן - שקם מאליו, כמ"ש בתנחומא (פקודי אות יא): "אמר משה, רבש"ע איני יודע להעמידו, דו, א"ל עסוק בידך ואתה מראה להעמידו והוא עומד מאליו, ואני כותב עליך שאתה הקמותו", וא"כ ליכא ראייה מכאן שהיה גבור, שהרי לא עשה מאומה, יע"ש. ונראה לומר שהרא"ש שפיר הקשה, שהנה אמרו עוד בתנחומא (שם): "אמר לו הקב"ה למשה, לפי שהיית מוצר שלא היה לך עשייה ולא חלק במלאכת המשכן, לפיכך לא יכלו אותן חכמים להעמידו, בשבילך, כדי שידעו כל ישראל שאם על ידך אינו עומד שוב אינו עומד לעולם, ואיני כותב לו הקמה אלא על ידך, שנאמר ויקם משה את המשכן". ויש להבין, אלו תנחומין היו למשה בכך שנכתב "ויקם משה את המשכן", והרי באמת לא היה יכול להקימו אלא מאליו הוקם, כמ"ש בתנחומא הנ"ל, ומשה רק עסק בו כאילו הוא מקימו, וא"כ סוף סוף אין לו חלק במ

מחרדה שחרד על גבי המזבח", פירוש שהיתה חרדה זו של יצחק גדולה יותר מן החרדה שהיתה לו בשעה שנעקד על גבי המזבח. ולכאורה מה גרם לו לחרדה גדולה זו, וצ"ל שנזדעזע ברגע שנתברר לו כי טעות היתה בידו כל ימיו בהער רכתו את עשיו, כי עד עתה היה סבור כי לעשיו מגיעות הברכות, והנה, לפתע נתגלתה לו דמותו האמיתית של עשיו, שגיהנם פתוחה לו מתחתיו, ויעקב הוא הראוי לברכה, רגע זה של עמידה על הטעות המושרשת אצלו זמן רב - הוא רגע של חרדה גדולה עד מאד.

ועומק טעמו של דבר הוא, כי הטעות אינה בדעתו ובסברתו של האדם גרידא, אלא שאדם שחי בטעות הרי עפ"י טעות זו מכלכל הוא את כל מעשיו ימים רבים, ובהתגלות הטעות עומדים לנגד עיני האדם כל מעשיו וכל פעולותיו ונוכח הוא לדעת שאינם כשורה, ואין לך בושה וחרדה גדולות מאלו. והוא מה שאמרו חז"ל: "לכשיבא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מעשיו על אחת כמה וכמה", "לפי מעשיו" היינו שהתוכחה היא במה שיראה האדם את מעשיו, והנה אין בהם ממש, וכל מה שנתכוין לעשות במעשיו וכל תכ לית פעולותיו הבל וריק, אוי לאותה בושה, ולכן יותר ממה ש"אוי לנו מיום הדין" הוא "אוי לנו מיום התוכחה".

ובאמת יודע האדם כי הרבה מן המעשים שער שוה וחלק גדול מפעולותיו אינם כשורה, אלא שסבור הוא לעשותם לתכלית זו או אחרת, ול דעתו התכלית מתירה פעולות אלו. אך אוי לו בראותו כי מעשיו לא הביאו את התוחלת שקיווה לה, ומה שנשאר לו הוא המעשה בלבד, המעשה אשר אף לדעתו אינו הגון ואינו ראוי הוא. ולא עשה אותו אלא בגלל התכלית הנרצית, ובאין תכלית הרי הוא עומד ככלי מלא בושה וכלימה.

והרי כל תכליתיה של מכירת יוסף היתה לבטל את חלומותיו, וכמו שאמרו האחים (בראשית לז כ): "ונראה מה יהיו חלומותי", עיי"ש ברמב"ן וספורנו, ומכיון שלא הועילה המכירה לבטל את חלומותיו של יוסף, נשאר המעשה בלא התכלית, והמעשה מצד עצמו אף לפי דעתם לא היה כדון. וזו היתה התוכחה הגדולה שהוכיחם יוסף, באמרו שתי תיבות אלו בלבד - "אני יוסף", ועל כך "לא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו", וכפירש"י - מפני הבושה.

"ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו" (בראשית מה ג) ופירש"י מפני הבושה. ואמרו חז"ל (ילקוט ויגש רמז קנב): "אמר ר' שמעון בן אלעזר אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה וכו', יוסף קטנם של שבטים היה, ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו, לכשיבא הקב"ה ויוכיח כל אחד ואחד לפי מעשיו, על אחת כמה וכמה".

ויש להתבונן היכן היתה תוכחה בדבריו של יוסף לאחיו, והרי לא אמר להם אלא דברים אלו (בראשית שם): "אני יוסף, העוד אבי חי", ומיד אח"כ כתוב: "ולא יכלו אחיו לענות אותו כי נבהלו מפניו", והיינו שנתביישו מפני תוכחתו, וממה נתביישו והרי לא הוכיחם כלל.

ומכאן נלמד מהי מהותה של תוכחה, כי אין התוכחה דברי כיבושין ומוסר, כפי שאנו רגילים לחשוב, אלא התוכחה היא העמדת האדם על טעותו, ומיד כשמכיר ומודה שטעות היתה בידו, הרי זה קיבל תוכחה.

וכשאמר להם יוסף "אני יוסף", כלומר, אני אחיכם הקטן שמכרתם אותי לעבד, והרי אני לפניכם מלך ומושל בכל ארץ מצרים וככל דברי החלומות אשר חלם, והראה להם שאף שהם במכירתו לעבד נתכוונו לבטל את חלומותיו, דוקא מכירה זו היא שקירבה את קיום החלום ועל ידה עלה על כסא מלכותו, מזה נוכחו האחים לדעת כי טעות גדולה היתה בידם בהעריכם את יוסף שלא כראוי, ובחושבם כי מעשיהם ירחיקו ויבטלו את דבריו, בעוד שבמעשה ידיהם הם קיי רבו וקיימו את דבריו. וזו היא התוכחה הגדולה ביותר לראות כי נהפכו פני הדברים מן הקצה אל הקצה, ואין יוסף "בעל החלומות" בעלמא, אלא נבואת אמת היתה בפיו, והיא הבושה הגדולה שתקפה אותם, ועל כן נבהלו מפניו.

ומכאן אמר ר"ש בן אלעזר "אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה", שאם כאשר הקטן שבא חים העמיד את אחיו על האמת נגרמה בושה ובהלה כזאת לאחיו הגדולים שבטי י, על אחת כמה וכמה לכשיבא הקב"ה ויעמיד את כל אחד ואחד על טעותו, מי יכלנו.

ע"פ הדברים האלו נבין את מאמרם ז"ל על הכתוב: "ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד" (בראשית כז לג), וברש"י (שם): "ראה גיהנם פתוחה מתחתיו", ואמרו חז"ל (בראשית רבה פס"ז ב ועיין בי"ת שם): "אמר רבי חמא בר חנינא, מאד

•••

לאכת המשכן.

ועל כרחק צריך לומר כדרך שביארנו למעלה, שלעולם אין מעשי האדם פועלים את התכלית, אלא שהאדם עוסק בידיו והתכלית מן השמים היא באה. וגם אצל משה כך היה, משה עסק בידיו ועשה את פעולת הקמת המשכן, והמשכן הוקם מאליו, והעלה עליו הכתוב כאילו הוא הקים את המשכן - "ויקם משה", כי לעולם כן הוא, שכל מעשי אדם ופעולותיו אין בהם אלא את עצם העשייה, והגמר והתכלית מן השמים הם.

והנה במה שאמרנו: "אין הקב"ה משרה שכינתו אלא על גבור וכו'", נראה שאין הכוונה לבעל כח גדול, אלא "גבור" הכוונה היא למי שעובד בכל כוחותיו ומנצלם לגמרי, וזוהי המעלה הנצרכת לנבואה. ולפ"ז שפיר הקשה הרא"ש שיש להביא ראיה שהיה משה גבור ממה שהקים את המשכן, כי בוודאי מה שזכה לכך שעל ידו הוקם המשכן "מן השמים", הוא רק משום שהשקיע בהקמתו את כל הכוחות האצורים בקרבנו, וכמו שאמר לו הקב"ה "עסוק בידך", והיינו בכל כוחו, ורק כאשר האדם עושה השתדלות עד קצה גבול היכולת הוא זוכה על ידי כך להביא את התכלית מן השמים, וזהו הגבור האמיתי, ועל כן נאמר בתורה "ויקם משה את המשכן", אעפ"י שקם מאליו עפ"י נס.

ואף בזו ששינונו (אבות פ"ד מ"א): "איזהו גבור הכובש את יצרו" כן הוא, אין כבישת היצר מעשי ידיו של האדם, אלא העמל והיגיעה היא משל האדם, והכיבוש הוא מאת הקב"ה, כמו שאמרנו ז"ל (סוכה נב ב): "אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו", אלא שאין הקב"ה עוזר רק למי שמשתדל בכל כוחו להכניע את יצרו, וכיון שמנצל את כל כוחותיו לכך, הרי הוא נקרא גבור.

וכיוצא בזה אנו מוצאים באהרן הכהן, דכתיב (ויקרא כא י'): "והכהן הגדול מאחיו", ואחז"ל (ויקרא רבה פ"ו ט): "למה נקרא שמו כהן גדול, שהוא גדול בחמשה דברים, בחכמה ובכח וכו'". בכח - שהוא גבור, בא וראה אהרן כשהניף את הלויים, כ"ב אלף הניף ביום אחד, כיצד היה מני פם, מוליק ומביא מעלה ומוריד, הרי שהיה גדול בכח".

והנה אפילו אם נפרש ש"ביום אחד" הכוונה היא למעט-לעת שלם, אכתי קשה טובא, שהרי במעט-לעת יש כאלף וארבע מאות רגעים, ואפילו אם הניפם אהרן בלי הפסק כל שהוא במשך כל היממה, נמצא שהניף יותר מחמישה עשר לויים בכל רגע, פחות מארבע שניות לתנופה [מוליק ומ ביא מעלה ומוריד], ואם "ביום אחד" - היינו רק ביום ולא בלילה, היה צריך לעשות כן במחצית הזמן הנ"ל, וכל זה למעלה מדרך הטבע, וע"י רבינו בחיי (במדבר ח כ) שכתב שתנופת הלויים הייתה בדרך נס.

וכיון שכן קשה מנא לן שהיה אהרן גבור, והרי לא היה יכול להניפם בדרך הטבע ורק ע"י נס עשה כן. אלא הן הן הדברים שאמרנו, כי אף שהיה זה נס, מ"מ כל זה נעשה רק משום שאהרן השקיע את כל כוחותיו בכך, והתאמץ וניצל את כל יכולתו לעשות כאשר נצטוו, ולכן נקרא על שמו: "וינף אהרן אותם וגו'", ולזה יקרא גבורה.

ועיין בפירושו יפה תאר שם, שכתב ד"בכח" היינו שהכהן הגדול יכול לכבוש את יצרו. ול כאורה תמוה, שהרי מדברי חז"ל שהביאו מתנר פת הלויים מוכח שהכוונה לגבורה ממש. אך לפי מה שביארנו יסוד אחד להם, דגם בתנופת הלויים לא נעשה המעשה ע"י גבורה גשמית, אלא ע"י רי כוח כל הכוחות וניצולם עד קצה הגבול האפשרי, וזהו ענין "איזהו גבור הכובש את יצרו", וכאמור.

ומכל הדברים הללו עלה בדינו, כי האדם אין לו אלא את המעשה, ואילו התכלית והתוצאה הם מאת השם ית', ועל כן בוודאי שהמעשים צריכים להיות כשרים ונאים מצד עצמם, ואז תצא מהם התכלית הנרצית.

וכיון שאין האדם פועל את התכלית, ורק ע"י מעשיו עוזרים לו מן השמים, וככל שיתאמץ ויב צל את כוחות נפשו יותר, יסייעוהו מן השמים יותר, א"כ אין גבול ליכולתו של האדם, שהרי בין כה וכה אין התכלית באה מכח האדם, ועל כן אין תימה אם ביכולתו של האדם לעשות דברים שהם למעלה מדרך הטבע. [ועל דרך זו יש לבאר ענין הנס של "ותשלח את אמתה" (וע"י מש"נ במאמר לב)].

וכן אמרו חז"ל על הכתוב: "וידבר ד' אל משה בעצם היום הזה לאמר, עלה אל הר העברים הזה וגו'" (דברים לב מח-מט) - "בג' מקומות נאמר בעצם היום הזה, נאמר בנח וכו' (בראשית ז יג), לפי שהיו בני דורו אומרים, אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחין אותו להכנס לתיבה וכו', במצרים נאמר בעצם היום הזה (שמות יב מא), לפי שהיו מצרים אומרים אם אנו מרגישים בהם, אין אנו מניחים אותם לצאת וכו', אף במיתתו של משה היו ישראל אומרים, אם אנו מרגישים בו אין אנו מניחים אותו, אדם שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את היס והוריד לנו את המן וכו', אין אנו מניחין אותו, אמר הקב"ה הריני מכניסו בחצי היום, וכל מי שיש בידו למחות יבוא וימחה" (רש"י שם).

ולכאורה תמוה, בשלמא בדור המבול וכן במצרים ניחא מה שאמרנו אין אנו מניחין, כי בידם היה למנוע את הדבר, והקב"ה שינה את הטבע והכ ניס את נח לתיבה והוציא את ישראל ממצרים בכח גדול ובזרוע נטויה, אבל במיתת משה, מה סברו ישראל כשאמרו אין אנו מניחין, וכי בידם היה למנוע את הדבר, ומשמע באמת שבלי שינוי הטבע של "בעצם היום הזה", היו אכן מעכבין את

מיתתו, הכיצד? וכי ניתן למנוע את מיתתו של אדם? [ודוחק לפרש שנתכוונו למנוע עלייתו להר העברים ובכך למנוע את מיתתו].

וצריך לפרש שבמידת הכרת הטוב שהיתה לר ישראל אל משה רבינו, "שהוציאנו ממצרים וקרע לנו את היס והוריד לנו את המן", בכח מידה זו בידם היה למנוע ממנו את המות, והוא על פי מה שאמרו חז"ל (שמו"ר פ"ד ב): "הפותח פתח לחברו נפשו הוא חייב לו", וע"ש בחז"ל שבכח זה החיו אליהו ואלישע את המתים, ובמקום שלא הרגישו את החיוב של "נפשו הוא חייב לו" - לא יכלו לה חיות מתים על אף רצונם, (ונתבאר במאמר עג). וכן איתא בגמ' כתובות (קד א): "עליונים מבק שים את רבי ותחתונים מבקשים את רבי", וע"ש שלא מת רבי עד שפסקו מלהתאמץ בתפילה.

ואף כאן, ע"י שהיו ישראל "מבקשים את רבי", ע"י "נפשו חייב לו" שהרגישו ישראל כלפי משה, במאמץ של כולם עם כל הכוחות הגלומים בהם - היה בידם למנוע ממה רבינו למות, אלא ששינה הקב"ה את הטבע והכניסו בעצם היום הזה,

כמו בנח וביציאת מצרים.

והנה, אמרו חז"ל (במדבר"ר פכ"ג ט) על הפסוק: "ויקחו את הפר אשר נתן להם" (מלכים"א יח כו) - "נתקבצו כל אותם נביאי הבעל ד' מאות ווד מישים, ונביאי האשרה ד' מאות, וכולם לא יכלו להזיז רגלו מן הארץ וכו', השיב הפר ואמר לא ליהו לעיני כל העם, אני וחבירי יצאנו מבטן אחד, והוא עולה לחלקו של הקב"ה ושמו של הקב"ה מתקדש עליו, ואני עליתי לחלק הבעל להכעיס את בוראי, א"ל אליהו לך עמהם, כשם ששמו של הקב"ה מתקדש ע"י זה שעמתי, כך מתקדש על ידך [ע"י עוד שאעפ"י כן לא חפץ ללכת עמהם עד שמסרו אליהו לידם], והיינו דכתיב (איוב לה יא): "מלפני מבהמות ארץ" וכו', אמר הקב"ה למדו מפרו של אליהו".

וידוע בשם הגר"ס ז"ל, שהלימוד הוא מכח הרצון של פר זה, שלא היו יכולים שמונה מאות וחמישים איש להזיזו ממקומו, כיון שלא רצה לה שחט לע"ז, ומכאן שאף בכחו של אדם כן, שאם יבין את נחיצות הענין, הרי יש בידו כחות שהם למעלה מן הטבע.

ועוד אנו למדים מפר זה, שלעולם אל יחשב אדם בתכלית היוצאת מן המעשים אלא במעשים עצמם, שהרי אף לאחר שאמר אליהו לפר שעל ידו יתקדש שם שמים, עדיין לא הסכים ללכת עמהם להשחט לע"ז, עד שמסרו אליהו לידם. והוא מה שאמרנו, שאין לחשב אלא את חשבון המעשים בלבד ולא את חשבון התכלית, כי התכ לית לאלקים היא.

שיחות מוסר מאמר כד

Radiating Kedushah Outward

Harav Hagaon Yosef Elefant Shlita

There's an interesting halachah that the mezuzah is supposed to be on the right of the doorway and the menorah on the left.

What difference does it make where the mezuzah is? Why can't we just be told to put the menorah on the left side?

The Sfas Emes explains that when a person enters the house, the mezuzah is on his right, and when he leaves, the menorah is on his right. What is on the left when he enters is on the right when he leaves. This symbolizes that what the mezuzah does for a person when he enters his house, the menorah does for him when he leaves.

The parallel drawn in halachah between *ner Chanukah* and the mezuzah reveals to us that these two mitzvos accomplish the same thing, just in the reverse. When a person enters from the street, he brings with him the atmosphere of the street – perhaps the pollution of the street – and the mezuzah acts as a protection to ensure that the street doesn't come inside with him. The house is a separate entity; the house is holy.

The *chiddush* of Chanukah is that the function of the mezuzah can work the opposite way, too: when you go out, you can take the house with you. The house can have an effect even on the street.

Normally, we would think that we have to protect the house from the street, but *ner Chanukah* teaches us that

we can have an influence even in places where we would not expect. We wouldn't think we could spread *kedushah* from the house to the outside, yet the placement of the menorah on our right side as we exit indicates that yes, we can bring *kedushah* to the street.

We Can Also Breach the Barriers

In the *piyut* of Maoz Tzur, we describe the damage wrought by the Yevanim with the words: וּפְרָצוּ חוּמוֹת מְגִדָּלִי. We don't mention the decrees of the Yevanim against Shabbos and bris milah and Torah learning; rather, we focus on what seems to be a relatively minor problem: the breaching of the barriers. Apparently, the primary negative impact that the Yevanim had on Klal Yisrael was that they broke through the boundaries.

In the vision that Daniel saw of the various nations, Yavan is compared to a leopard. A leopard represents the *middah* of *azus*, as Chazal tell us in *Avos*: הָיָה עֵז כְּנֶמֶר. The *middah* of Yavan is *azus*, which is *chutzpah*, and the Sfas Emes explains that the *azus* of the Yevanim was that they crossed boundaries and entered realms where they didn't belong. They didn't belong in the Beis Hamikdash, a place of holiness, and their breaching of the walls was an expression of their *azus*.

The words וּפְרָצוּ חוּמוֹת מְגִדָּלִי define and characterize the essence of Yavan: entering places where they're not

supposed to be. The street is the street and the Beis Hamikdash is the Beis Hamikdash, and there are walls and boundaries that differentiate between the two and separate the holy from the profane. But the Yevanim were not held back by boundaries – their *azus* propelled them to go everywhere.

The Sfas Emes writes elsewhere that when we say in *Al Hanissim*: מִסְרֵת גְבוּרִים בְּיַד חֲלָשִׁים וְרַבִּים בְּיַד מְעַטִּים וְטָמְאִים בְּיַד טְהוֹרִים: בְּיַד עוֹסְקֵי תוֹרַתְךָ בְּיַד צְדִיקִים וְיֹדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תוֹרַתְךָ, we express that Klal Yisrael's victory was not merely a tactical military victory, but rather, they captured the actual *kochos* of the Yevanim.

When we say that someone is כּוֹבֵשׁ אֶת יְצֵרוֹ, it doesn't merely mean that he triumphed over his yetzer hara – it means he captured it, he took the yetzer hara for himself, he requisitioned the yetzer hara's *kochos*. Similarly, when we triumphed over the Yevanim, we captured from them the power of *azua*. They had the *azus* of *tumah*; we took that and turned it into the *azus* of *kedushah*.

After defeating Yavan, Klal Yisrael said: You know

something? We can also breach the barriers! And we used that *azus* to bring *kedushah* into places where normally there's no *kedushah*.

Beforehand, they didn't enter our domain and we didn't enter theirs. But once they crossed our boundaries and entered our holy places, we were empowered to take the *kedushah* outside. The Yom Tov of Chanukah is about breaking down boundaries, going into places where you don't belong, and turning *tumah* into *kedushah*.

That's the meaning of מזוזה מימין ונר חנוכה משמאל.

This message is very appropriate for our times. We live in a time when all boundaries have been crossed and broken, and the forces of darkness have infiltrated everywhere. But Chanukah teaches us that we have the power to bring light everywhere as well, because once the boundaries have been breached, they're breached in both directions: the *tumah* can penetrate the Beis Hamikdash, but we can bring the *kedushah* out onto the street as well.

A freilechen Chanukah!

לזכר נשמת

ר' הלל בן אהרן זאב ז"ל

In Memory of

Harry H. Beren z"l

The support of the dissemination of this publication should be a זכות for him and his entire family.

His love and support for מוסדות התורה and their students is demonstrated in this dissemination of חידושי תורה written by accomplished תלמידי חכמים.

ת.נ.צ.ב.ה.

Sponsored by the Harry H. Beren Foundation D.I.B.